

ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА НА ИРЛАНДИЯ

гл. ас. Теодора Георгиева

Стопанска академия “Д. А. Ценов” – Свищов

През последните години ирландската икономика се развива изключително успешно. За периода от 1993 до 2001 г. средногодишното нарастване на БВП и заетостта е съответно 8,3 % и 4,7 %. Като двигатели на растежа се сочат:

- нарастващият поток на преки чуждестранни инвестиции – с население, което е само 1 % от европейското, Ирландия генерира 23 % от преките чуждестранни инвестиции на континента за 1997 г. В областта на компютърните технологии този дял е 55 %, което представлява превишение с повече от два пъти спрямо следващата страна в класацията (Франция – 21 %);

- износът на високотехнологични продукти – ирландската икономика е изключително експортно ориентирана. Повече от 90 % от БВП се реализират извън граница, а средногодишното нарастване на износа е повече от 12 %.

Голям принос за икономическия растеж имат изградената за последното десетилетие национална иновационна система и провежданата на тази основа политика за развитие на науката и технологиите.

Национална иновационна система

Националната иновационна система на Ирландия включва структури, обединени в четири основни групи според функциите, които изпълняват:

- правителство, национални и регионални организации – създават благоприятна среда за развитие на науката и технологиите чрез приоритетите за развитие на страната и чрез изграждането на система от механизми за държавно регулиране;

- образователна система и програми за дългосрочно обучение – осигуряват движещия елемент на иновационните процеси – човешкия ресурс, с необходимото образование и квалификация;

- финансова система и фондове за рисково финансиране;

- бизнес структури – създават условия за осъществяване на продуктови и процесни иновации и за материализиране на нови технологии чрез звената за приложни изследвания и развойна дейност.

Успехът на иновационните процеси във все по-голяма степен зависи от връзките и взаимодействието между посочените групи.

Задачите по изпълнение на провежданата иновационна политика в рамките на ирландското правителство са разпределени секторно в зависимост от профила на всяко министерство (фиг. 1).

Фигура 1

Държавни организации за наука, технологии и иновации

Taoiseach/Правителство

→

Комитет за наука и технологии
Междуведомствен комитет за наука,
технологии и иновации
Ирландски съвет за наука, технологии
и иновации

Министерства:

Структури, ангажирани с реализацията на
националната иновационна политика:

**Министерство на земеделието и
храните**

→

Teagasc – Институт за
селскостопански изследвания

Министерство на образованието и науката	→	Отдел за управление на висшето образование Институти по висше образование
Министерство на индустрията, търговията и заетостта	→	Отдел за наука и технологии Агенция за стопанска инициатива (Enterprise Ireland) Агенция за индустриално развитие (Industrial Development Authority) Forfas
Министерство на здравеопазването и децата	→	Отдел за изследвания в областта на здравеопазването
Министерство на корабоплаването и природните ресурси	→	Институт по корабоплаване
Министерство на околната среда и местното самоуправление	→	Агенция за опазване на околната среда

Междуведомственият комитет обединява усилията на всички министерства и държавни институции в сферата на иновациите. Въз основа на направените от него препоръки **Комитетът за наука и технологии** взема решения за научното и технологичното развитие на страната. Консултативни функции има и **Ирландският съвет за наука, технологии и иновации**. Неговата дейност засяга всички аспекти, свързани с развитието на науката, висшето образование, иновационните процеси в индустриалния сектор, финансирането на иновациите и определянето на националните приоритети в посочените области.

Дейността на организациите, изградени към Министерството на индустрията, търговията и заетостта, включва следните ангажименти:

Отдел за наука и технологии – координира националната иновационна политика на Ирландия с европейските структури, обобщава дейността на министерството и консултира правителството по въпросите на науката и технологиите.

Агенция за стопанска инициатива – участва активно в изпълнението на проекти за маркетингови изследвания, обучение и иновации в подкрепа на правителствената политика за осигуряване на растеж на ирландската икономика. Администрира и популяризира комплекс от мерки, поддържащи иновационната активност. Като такива могат да се посочат:

- Иновационен фонд – финансира проекти на академичната общност с висок потенциал за практическа реализация.
- Програма “Иновационно партньорство” – стимулира процесите на продуктово и процесно иновиране в предприятията съвместно с висши учебни заведения.
- Програма “Съвременни технологични изследвания” – осигурява експертна помощ в приоритетни области като: биотехнологии, нови материали, информатика, електроника. Улеснява достъпа на фирмите до нови

технологии с цел повишаване конкурентоспособността на произведените от тях продукти.

В момента към агенцията работи **Ирландският иновационен център**, включен в мрежата от 68 иновационни центрове в цяла Европа. Центърът подпомага бизнеса при осъществяването на иновационни проекти с висок пазарен потенциал, осигурява достъпа на малки и средни предприятия до европейски фондове за финансиране, съдейства и консултира при подготовката и осъществяването на технологичен трансфер, предлага информационни услуги.

Агенция за индустриално развитие – съдейства за създаването на благоприятна среда за мобилизиране на вътрешните и насърчаване на чуждестранните инвестиции. Подпомага създаването на клъстери с участието на представители на академичните и бизнес среди, обществени организации и рисков капитал.

Forfas – Национален политико-консултативен борд за стопанска инициатива, търговия, наука, технологии и иновации. Носител на държавната власт в областта на научното и технологичното развитие. Делегира права на Агенцията за стопанска инициатива за подпомагане на местното производство и на Агенцията за индустриално развитие при осъществяването на инвестиционни проекти.

Бордът е създаден на 01.01.1994 г. като част от цялостния процес на реструктуриране и преориентация на националната икономика. Неговата досегашна дейност в областта на науката и технологиите включва:

- инициира създаването на Бяла книга на науката, технологиите и иновациите;
- съдейства при създаването на Ирландския съвет за наука, технологии и иновации. Съвместните доклади на двата органа подпомагат изготвянето и публикуването през 1998 г. на механизъм за определяне на приоритети при изразходване на държавни средства, който впоследствие се превръща в основа за правителствената подкрепа за изследователската и развойната дейност;
- координира Програмата за технологично прогнозиране от 1998 –1999 г., насочена към определяне на общите приоритети на технологичното развитие на страната – биотехнологии, информационни и комуникационни технологии. За изпълнението на програмата се учредява Фонд за технологично прогнозиране, на чието разположение са повече от 700 млн. евро. Неговото управление е поверено на Ирландската научна фондация (SFI), създадена през 2000 г. отново като част от Forfas;
- създател на експертната група за определяне на бъдещите потребности от квалифицирана работна ръка в съответствие с приоритетите за развитие на ирландската икономика.

Наред с правителствените структури в страната действат и независими организации като **Групата за индустриални изследвания и развитие** (нейни членове са фирми със засилена иновационна активност независимо от формата на собственост, размера и отрасъла); **Асоциация на ирландските учени** (подпомага и популяризира дейността на отделни изследователски колективи); **Научна фондация за изследвания и иновации** (финансира реализирането на проекти, свързани с развитието на определените за приоритетни за ирландската икономика сектори и др.

Приоритети на иновационната политика

Ключовата роля на науката, технологиите и иновациите за икономическия растеж на Ирландия е отразена в **Националния план за развитие 2000 – 2006**, в който се предвиждат инвестиции за изследвания, технологично развитие и иновации общо за 2,5 млрд. евро, от които 1,5 млрд. ще бъдат насочени за индустриалния сектор.

Реструктурирането на икономиката и изборът на високотехнологичните дейности като приоритет за развитие на страната изискват човешки ресурси с адекватна

квалификация и умения. За удовлетворяване на тези изисквания през 1997 г. се създава **експертна група** за определяне на бъдещите потребности от квалифицирана работна ръка. Групата прави изследване върху основните области – обект на повишено внимание от страна на правителството, и оценява възможния недостиг на кадри. Две са основните цели, по чието изпълнение се работи:

- Усъвършенстване на националната изследователска система и създаване на благоприятни условия за развитие на научната дейност сред студентите.
- Прокарване на мерки, насочени към привличане на научни работници и изследователи от чужбина.

Тъй като иновационният потенциал стои в основата на конкурентоспособността на всяка държава, въпросите за неговото развитие и експлоатиране са централни и за разработената в Ирландия **Програма за повишаване на конкурентоспособността**. В нея се предвиждат:

- увеличаване на дела на разходите за научноизследователска и развойна дейност в БВП;
- подобряване на инфраструктурата за научни изследвания;
- създаване на мрежа от насочени към индустрията изследователски центрове в ключови технологични сфери;
- подкрепа на износители, които показват капацитет за трайно нарастване на експорта;
- създаване на свободни икономически зони, индустриални паркове и др.

С изпълнението на тези мерки е ангажиран създаденият през 1997 г. по силата на споразумението “Партньорство 2000” **Национален съвет за конкурентоспособност**. Негови членове са представители на широк диапазон от сектори, в т.ч. висшите етажи на държавната власт и държавното управление, частният и общественят сектор, синдикатите и висшите учебни заведения. Всяка година съветът подготвя консултативен доклад за състоянието на конкурентоспособността въз основа на обективно измерими показатели и годишен доклад с препоръки за промени в политиката. Бюджетът за издръжка на дейността на съвета възлиза на около 100 до 200 хил. ирландски лири и се отпуска чрез Forfas въз основа на необходимите средства за изготвяне и представяне на докладите.

Основните препоръки, включени в досегашните доклади, се отнасят до провежданата фискална политика на правителството, програмите за регионално развитие и обучение на кадрите в подкрепа изпълнението на **Закона за растеж и стабилност** и **Закона за планиране и развитие**. Мерките за повишаване на иновационната активност изискват:

- Осигуряване на ефективно функциониране на структурите и механизмите за осъществяване на инвестиционна дейност и преодоляване на съществуващите слабости.
- Увеличаване на инвестициите в научноизследователската и развойната дейност, технологиите и иновациите в рамките на **Националната програма за развитие**.
- Увеличаване на възможностите за предприемачество и свободна инициатива при финансирането на високотехнологични фирми.

За това, до каква степен е ефективна дейността на съвета може да се съди от факта, че в годишния доклад на Световния икономически форум през 1999 г., посветен на конкурентоспособността на близо 60 страни, Ирландия се нарежда на пето място по иновативен капацитет (десето място в класацията за предходната година). Показателят до голяма степен определя възможностите за генериране на бъдещ икономически растеж и поддържане на потенциална конкурентоспособност.

Наред с това за последното десетилетие Ирландия се нарежда между четирите европейски страни, които отбелязват растеж на производителността на труда, по-висок от стойностите за САЩ.

Изследователската и развойната дейност се определят като средство за осигуряване на балансирано развитие между отделните региони на страната.

Икономическият съвет на Северна Ирландия насочва вниманието на държавните власти върху тези въпроси в рамките на разработената **Регионална иновационна стратегия** за развитие на Северна Ирландия.

Съветът определя съществуващата иновационна система на региона като фрагментарна и силно централизирана. За преодоляване на прекаления централизъм и засилване на взаимодействието между различните структури, ангажирани с иновационна дейност, стратегията предлага мерки в три насоки:

- Усъвършенстване на иновационната система в индустриалния сектор.

Тук се посочва необходимостта от преодоляване на бариерите и нарастване на потенциала на фирмите за осъществяване на иновационни проекти; ускоряване трансфера на знания между местните и чуждестранните фирми, разположени в региона; провокиране създаването на отраслови и междуотраслови кълъстери.

- Усъвършенстване на обществената иновационна система.

Предвижда се изпълнението на разнообразни програми за финансиране на иновационни проекти, за обучение и повишаване на професионалната подготовка и уменията на персонала.

- Взаимодействие между бизнеса и обществения сектор в областта на иновациите.

Като приоритетни се посочват мерките за активизиране на взаимните връзки между бизнес структурите, обществените организации и университетите; засилване на

пазарния фокус на обществените звена за изследване и ангажиране на водещи обществени фигури с проблемите за развитие на иновационния потенциал.

Друг голям проект се осъществява под ръководството на **Агенцията за регионално развитие (Shannon Development)** към ирландското правителство. С неговото изпълнение се цели максимизиране на потенциала за развитие и конкурентоспособността на бизнеса чрез насърчаване на високотехнологични дейности. Постигането на тази цел се осигурява със създаването на **Иновационен център** и **Национален технологичен парк Лимерик**. В приоритетите на Агенцията за регионално развитие влизат още:

- Развитие на свободната зона Шанън.
- Подкрепа при използване на Европейския фонд за регионално развитие.
- Популяризиране на потенциала на регионалния бизнес пред чуждестранни инвеститори.
- Стимулиране осъществяването на нови бизнес и инвестиционни проекти.

Националният технологичен парк Лимерик е разположен върху 650 акра, като включва Университета в Лимерик, повече от 70 отделни организации и клъстер от технологични центрове. Технологичният парк се управлява като бизнес структура със свои собствени филиали.

Иновационният център е създаден през 1980 г. от Агенцията за регионално развитие и с участието на Университета в Лимерик. Иновационната политика на центъра е насочена към развитието на местни, експортно ориентирани фирми от региона (областите Clare, Limerick, North Tipperary, West/South-West Offaly and North Kerry). Иновационният център предлага на своите клиенти бизнес инкубатор с 40 места, офис център, достъп до финансови услуги и кредити, програми за обучение и конферентни зали. Иновационният център е член на мрежата от Европейски бизнес центрове и инкубатори и Американската национална асоциация на бизнес инкубаторите.

В областта на **данъчната политика** мерките на правителството са насочени към създаването на данъчен режим, който в най-голяма степен да стимулира иновационната активност на предприятията. Изследване на Forfas показва, че прекалено ниските данъчни ставки не съдействат за постигането на тази цел. Напротив, международните компании вземат решение за разполагане на иновационната си дейност там, където направените от тях разходи за изследвания и развитие ще представляват средство за избягване или компенсирание на високите данъци. Предприемат се мерки в следните насоки:

- намаляване на данъчната тежест като цяло;
- освобождаване на базовите изследвания, финансирани от Ирландската научна фондация, от облагане с данък добавена стойност;
- разработване на нов режим за облагане на електронния бизнес с данък добавена стойност в съответствие с решението на Съвета на финансовите министри на Европа за регулиране на данъчното облагане на информационните продукти.

За развитието на науката и технологиите в Ирландия се използват различни **финансови инструменти** – лансират се програми за разпределяне на средства от обществените фондове, създават се условия за използване на рисков капитал, стимулира се научната дейност в системата на висшето образование, осигурява се достъп до програмите на Европейската общност.

За последното десетилетие размерът на инвестираните средства за развитие на науката и технологиите постоянно нараства, макар че страната все още отстъпва на средните равнища за Европа и ОИСР (табл. 1).

Таблица 1
Общи разходи за изследвания и развитие

	1991	1993	1995	1997	1999
Разходи за НИРД - млн. евро	345,4	501,8	667,4	856,2	1075,6
Разходи за НИРД - % от БНП¹	1,07	1,30	1,43	1,45	1,42
Разходи за НИРД - % от БВП (средно за ЕО)	1,98	1,92	1,81	1,80	1,86
Разходи за НИРД - % от БВП (средно за ОИСР – 26 страни)	2,32	2,25	2,11	2,16	2,21
Място на Ирландия	19	17	17	17	17

Предвидените в Националния план за развитие през 2000 – 2006 г. средства за изследователска дейност са разпределени в следните насоки (табл. 2).

Таблица 2
Насоки за използване на средствата за изследователска дейност

	Млн. евро	Млн. ирл. лири
Индустрия	1506	1186
Образование и наука	698	550
Селско стопанство	171	135
Корабоплаване	64	50
Опазване на околната среда	32	25
Всичко	2471	1946

В системата на висшето образование финансирането на изследователската дейност се осъществява на четири равнища, без това да изчерпва инициативите за стимулиране развитието на науката:

I равнище – включва бюджетите на висшите учебни заведения, които са унифицирани и могат да се разпределят по тяхна преценка между фондовете за образователна дейност и изследвания;

II равнище – обхваща финансиране на индивидуални изследователски проекти, като основна роля при разпределението на средствата имат Агенцията за стопанска инициатива и Отделът за изследвания в областта на здравеопазването;

III равнище – финансира провеждането на стратегиите за научни изследвания на учебните заведения;

IV равнище – финансира изследвания в области, определени като приоритетни за страната.

Изключително успешно се използват структурните фондове на ЕС. Смята се, че Програмата за ирландски структурни фондове от края на 1990 г. съвместно с останалите инициативи на правителството е била важен фактор за икономическия растеж през следващите години. Като ключови се посочват три програми: за индустриално развитие, за развитие на градовете и селата и за развитие на туризма.

¹ За Ирландия показателят брутен национален продукт има значително по-ниски стойности в сравнение с брутният вътрешен продукт поради трансфера на средства от чуждите фирми, разположени на територията на страната. Поради тази причина независимо от факта, че международните сравнения се основават на БВП, в конкретния случай е по-подходящо използването на БНП.

Индикатори на иновационния потенциал

За ефекта от провежданата през последното десетилетие иновационна политика може да се съди от направени сравнителни изследвания между европейските страни и в рамките на ОИСР.

↔ По данни за 1996 г. Ирландия реализира плащания по **технологичния си баланс** за придобиване на лицензии, патенти, ноу-хау и техническа помощ в размер на 3414,2 млн. долара и постъпления от 100,8 млн. долара, което формира отрицателно салдо с най-голям относителен дял спрямо БВП – 4,6 % (по данни на ОИСР). Смята се, че отрицателните стойности по баланса невинаги са индикатор за ниска конкурентоспособност. В конкретния случай това разминаване се дължи предимно на големия брой чужди предприятия, които ползват ново знание от собствената си страна.

↔ За периода 1981 – 1997 г. Ирландия показва чувствително нарастване по два от основните показатели за иновационна активност: **разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД)** и **брой на персонала, зает с НИРД** (табл. 3).

Таблица 3

Иновационна активност за периода 1981 – 1997 г.

Показател	1981	1985	1990	1991	1993	1995	1996	1997
Разходи за НИРД (% от БВП)	0,7	0,8	0,9	1,0	1,2	1,4	1,4	1,4
Персонал, зает с НИРД	17	22	32	39	45	57	..	..

↔ През 2001 г. е проведено изследване по 17 индикатора, разпределени в четири области: човешки ресурси, създаване на ново знание, трансфер на технологии, финансови и пазарни аспекти на иновационния процес. Анализът на данните показва постиженията и темповете на развитие, силните и слабите страни на провежданите от европейските страни, САЩ и Япония иновационни политики. Ирландия е в групата на лидерите по следните показатели:

- Брой на висшестите, завършили през годината, спрямо 1000 души от населението на възраст от 20 до 29 години (I група) – 15,6 % (3 място).
- Брой на иновативните малки и средни предприятия (МСП) спрямо общия брой МСП (III група) – 62,2 % (1 място).
- Брой на МСП, включени в различни форми на коопериране при осъществяване на иновационни проекти (III група) – 23,2 % (3 място).
- Продажби на нови за пазара продукти спрямо общите продажби на всички фирми (IV група) – 6,5 % (3 място).
- Добавена стойност, създадена от високотехнологичните отрасли (фармацевтика, офис оборудване, телекомуникации и космическа техника), спрямо брутната добавена стойност (IV група) – 20,5 % (1 място).

Бързи темпове на нарастване спрямо предходни години са регистрирани по още три показателя: брой на заетите в средно високотехнологични дейности (I група), брой на заетите във високотехнологични дейности (I група) и брой регистрирани патенти в областта на високите технологии (II група).

↔ В Глобалния доклад за човешко развитие 2001 (Програма за развитие на ООН) Ирландия заема 13-о място (от общо 162 страни) и попада в групата на лидерите по показателя **индекс на технологичните постижения**, базиран на способността за

създаване на ново знание, разпространяване на нови и съществуващи технологии и човешки умения.

Постигнатите равнища по показателите за създаване и използване на националния иновационен потенциал представляват добра основа за изграждането на високодоходна, основана на знанието икономика. Приоритетните задачи за постигането на тази цел са заложи в Националния план за развитие до 2006 г. и се гарантират от съгласуваното участие на всички заинтересувани структури.

Използвани източници:

<http://www.trendchart.cordis.lu>

<http://www.cordis.lu/ireland/home.html>

<http://www.askireland.com>

<http://www.forfas.ie/sti>

<http://www.oecd.org>